

Jože Maček, akad. prof. em. ddr. Biotehniška fakulteta Univerze v Ljubljani,
e-pošta: dr.jozemacek@gmail.com

Marijan F. Kranjc, generalmajor v pokoju, e-pošta: marijan.f.kranjc@amis.net

Janko Stibel - Vukasović, polkovnik Vojske Kraljevine Srbije in Jugoslavije ter njegovi potomci – prispevek k slovensko-srbskim odnosom

POVZETEK

Slovensko-srbski odnosi imajo svojo zgodovino, tudi vzpone in padce. Čeprav so odnosi po razpadu SFRJ stagnirali, je v zadnjem času zaznati nekaj poskusov Slovenije, da pomaga Srbiji pri integraciji v družino evropskih narodov.

V zgodovinskem spominu obeh narodov sta zasidrana zlasti dva izjemna dogodka. Prvi spada v dobo balkanskih vojn 1912–1913, ko je 28 slovenskih zdravnikov, na čelu z dr. Ivanom Oražnom¹ pohitelo na pomoč ranjencem na bojiščih (prva vojaška zdravnikarica sta bila od 1864 dr. Štefan Nedok in dr. Ivan Kovač). Kmalu zatem se je v 1. svetovni vojni 1914–1918 srbski vojski priključilo 435 slovenskih dobrovoljcev, 194 jih je sodelovalo v preboju solunske fronte 1917².

To je bil tudi pravi razlog, da so Srbi v letih 1941–1942 nudili nesebično pomoč tisočim slovenskim izgnancem. Prijateljske in druge vezi so ostale.

Naravnost neverjetna je bila vojaška pot Janka Stibiela, ki se je najprej kot dobrovoljec pridružil upornikom v Bosni. Leta 1876 je bil sprejet v srbsko vojsko in 1912, kot prvi Slovenec, postal polkovnik srbske kraljeve Vojske Kraljevine Srbije.

Na podlagi arhivskega gradiva z Dunaja in iz Beograda je prvič dokumentirano prikazana razvojna pot polkovnika Janka Stibiela - Vukasovića, ki se je moral prikrivati, ker so ga avstrijske oblasti dvakrat obsodile na smrt zaradi dezerterstva.

Polkovnik Janko Stibel - Vukasović je bil cenjen kot pogumen in odličen častnik, zato je bil tudi postavljen za poveljnika srbskega orožništva in nazadnje pomočnika poveljnika Dravske divizije v Ljubljani.

Tudi njegovi potomci so bili znani v Sloveniji, sin Milan kot basnopisec, hčerka Jelena kot borka za "aleksandrinke" v Srbiji, najmlajši sin Pavle, akademik, pa kot strokovnjak za zaščitno rastlin.

Janko Stibel Vukasović je najpomembnejši med slovenskimi prostovoljci. Čeprav je ostal v Srbiji, ni pretrgal vezi s Slovenijo. Pred smrtjo, 1923, si je zaželel, da počiva v rojstnem Vrtovinu, na Vipavskem.

IZVLEČEK

Janko Stibel - Vukasović je bil rojen 1851 v Vrtovinu, umrl 1923 v Ljubljani, pokopan pa v Vrtovinu. Končal je pomorsko šolo in tri leta služil v avstro-ogrski vojni mornarici. L. 1876 se je kot prostovoljec udeležil uporniških vstaj v Bosni, nato pa je vstopil v Vojsko Kraljevine Srbije. Udeležil se je obeh balkanskih vojn in 1. svetovne vojne. Dosegel je čin polkovnika. Bil je poveljnik srbskih orožnikov, nazadnje pomočnik poveljnika Dravske divizije v Ljubljani. Najstarejši sin Milan Vukasović je bil znan pisatelj basni, hčerka Jelena pa se je omožila v Franciji. Njegov najmlajši sin Pavle Vukasović je v Franciji doktoriral iz zoologije. Bil je profesor na univerzi v Novem Sadu in član Srbske akademije znanosti in umetnosti v Beogradu.

¹ Oražen, Ivan, *Med ranjenimi srbskimi brati*, Ljubljana, 1913

² Kranjc, F. Marijan, *Slovenska vojaška inteligenca*, Grosuplje, Grafis Trade, 2005, str. 190–193

KLJUČNE BESEDE

slovenski prostovoljci, srbska vojska, balkanske vojne, prva svetovna vojna, raziskovalci, zoologija.

ABSTRACT

Janko Stibel – Vukasović was born 1851 Vrtovin, died 1923 in Ljubljana, buried in Vrtovin. He completed the nautical school and served for three years in the Austro-Hungarian navy. In 1876 he participated in the rebellion movement in Bosnia and then joined the army of the Kingdom of Serbia. He advanced to the rank of colonel. He was commander of Serbian Gendarm, at last Dravska Division assistant commander in Ljubljana. He took part in both Balkan Wars and in World War I. His oldest son Milan was a well known writer of basnien and daughter Jelena was married in France. His youngest son Pavle Vukasović got in France a Ph. D. in zoologie. He was professor on the University in Novi Sad and member of the Serbian Academy of sciences and arts in Beograd.

KEY WORDS

slovene volunteers, Balkan wars, World War I, explorers, zoologie.

VIRI IN LITERATURA

Arhivski viri:

- VA RA Dunaj – Vojni arhiv Republike Avstrije, Dunaj, Fond: Temeljna knjiga (Grundbuch) Avstro-ogrske vojne mornarice, fascikla števil. 114 – 6012, str. 72, *Kadrovski list za Janka Stibel*. Pridobljen 5. novembra 2012, v prevodu dr. Jožefa Jerka.
- VA RSr Beograd – Vojni arhiv Republike Srbije, Beograd Fonf Vojske Kraljevine Jugoslavije, škatla števil. 2005/564: *Kadrovski dosje Janko (Anton) Vukasović, pehotni polkovnik*. Opomba: ker je bil dosje v razpadanju in ga ni bilo mogoče kopirati, ga je generalmajor Milisav Sekulić, ročno prepisal.

Literatura – monografije:

- Čamprag, Dušan: *Pavle Vukasović (1893–1973)*. Beograd: SANU, 1998, str. 403-438.
- ES Enciklopedija Slovenije: *Stibel (Stibil), Janko, tudi Vukasović*. Ljubljana: Mladinska knjiga zvezek 12, 1998, str. 314.
- Kranjc, F. Marijan: *Slovenska vojaška inteligenca*, Grosuplje, Grafis Trade, 2005, str. 331–353.
- Oražen, Ivan: *Med ranjenimi srbskimi brati*, Ljubljana, 1913
- PSBL Primorski slovenski biografski leksikon: *Stibel - Vukasović, Janko*. Gorica 1988, 14. snopič, str. 466–467.
- SBL Slovenski biografski leksikon: *Stibel - Vukasović, Janko*, Ljubljana, 1971, str. 485
- Slovenski biografski leksikon: *Stibel-Vukasović, Janko*. Ljubljana 1971, 11. zvezek, str. 485.
- Taviano, Luigi: *Religiosita e Societa nelle Confraternite di Gorizia*. (s Goriziana, 1983 (Bratovščina Sv. Trojice, 15. stoletje, vodili frančiškani, dominikanci in salezijanci).
- Zbornik Kladivarji: *Janko Kos, nekrolog*. Ljubljana, 1936, str 714,
- Zbornik Kladivarji: *Skozi albansko golgoto v dobrovoljce*. Ljubljana, 1936, str. 174
- Zbornik Kladivarji: *Vse za Jugoslavijo*. Ljubljana, 1936, str. 197.

Literatura – članki:

- Digitalna verzija: *Soča*. Gorica 18. maja 1876, www.google.
- Nedok, Aleksander: *Pavle Vukasović, medicinec*. Beograd, november 2012, elektronsko pismo Marijanu F. Kranjcu.
- Gabršček, Andrej: *Spomini*. Slovenski narod, Ljubljana, 12. avgust 1933.
- Genealogija: *Rodbinska veja Stibelov iz Vrtovin*, Koper, avgust 2012, www.tatjana-malec.si,
- Čamprag, Dušan: *O Pavletu Vukasoviću, zasebno*. Pismo dr. Jožetu Mačku, Novi Sad, septembra 2012.
- Vukasovič - Štibiel, Jelena. *Slovenska dekleta v Srbijo, mesto v Aleksandrijo!* Soča, Gorica, datirano 10., objavljeno 13. septembra, 1913.
- Tjupni urad Kamnje. *Dopis*, 1968.

Janko Stibel (Stibjel, Stibil, Stibilj) - Vukasović, polkovnik Vojske Kraljevine Srbije (VKS) in Vojske Kraljevine Jugoslavije (VKJ) – življenje in delo³

Rodovina Stibel (slovensko Stibilj) izhaja iz italijanskega dela Tirolske (Karnije). Začetnik veje iz Vrtovin pri Ajdovščini je Janez Stibel (1800–1878), mlinar in kmetovalec. Janko Stibel je bil rojen 2. septembra 1851 kot osmi otrok v kmečki družini Antona Stibjela (1824–1911) in Tereze, rojene Čermelj (1831-1878) v Vrtovinu. Osnovno šolo je obiskoval v Ajdovščini, nato pa od 1862 do 1868 realko v Gorici. Leta 1869 je končal civilno navtično šolo (akademijo) v Reki, ki je spadala pod ministrstvo za trgovino tedanje Avstro-Ogrske. Po končani šoli se je 12. maja 1870 prostovoljno priključil avstro-ogrskememu mornariškemu korpusu kot mornar 4. razreda v triletno službo, z mesečno plačo 3 forinte. Obenem je bil evidentiran kot rezervist v 7. pehotnem polku v Gorici. Navedeni vojaški podatki so prvič dostopni iz objavljenega dokumenta Vojnega arhiva na Dunaju⁴. V predstavljenem dokumentu tako prvič izvemo za uradno inačico imena in priimka – Johann Stibjel (Ivan Stibjel). Med službovanjem v Avstro-ogrski vojni mornarici je bil 18. septembra 1870 povišan v mornarja 3. razreda in 4. februarja 1871 v mornarja 2. razreda. Tę 25. Aprila 1871 je bil povišan v prvi podčastniški čin – orožar (Waffengast), ki je ustrezal rangu vodnika (narednika), na rokavu pa je imel oznako orožja in dve beli zvezdici. Tę naslednji dan je dobil naziv skladiščnik (pomorskega) orožja (Waffenquartiermeister). Dne 31. marca 1873 je bil povišan v višjega orožarskega narednika s tremi belimi zvezdicami na obeh rokavih.

Na drugem listu omenjenega dokumenta v Vojnem arhivu je pomemben zapis, da je 30. novembra 1873 dezertiral in da ga v domačem kraju niso mogli najti, zato ga je vojno sodišče AOV 1874 (v odsotnosti) obsodilo na smrt zaradi dezerterstva. Na koncu je na podlagi dokumenta št. 36 z dne 13. julija 1916 naknadno zapisano, da se "zadržuje v Srbiji kot polkovnik s priimkom Vukasović".

³ ES: *Stibel (Stibil), Janko, tudi Vukasović*, str. 314

SBL: *Stibel - Vukasović, Janko*, str. 485

PSBL: *Stibel - Vukasović, Janko*, str. 466–467

⁴ VA RA Dunaj: Grundbuch, fascikla št. 114–601

Janko Stibel - Vukasović, polkovnik
(Vir: Kladivarji, 1936, foto – 1917, Mikra)

Na podlagi dostopnih podatkov je ostalo nejasno samo slušbovanje v letu 1874. Po zapisu v SBL naj bi Janko Stibel (Stibil) slušboval v Gorici na finančni inšpekciji, medtem ko je v njegovem kadrovskem listu zapisano, da je bil "uslužbenec firme Sv. Trojice". Šlo je za eno od cerkvenih bratovščin, ki se je ukvarjala s človekoljubno dejavnostjo, tudi z romarji in okrevajočimi bolniki⁵. Po navedbah v SBL⁶ je Janko Stibel v času od 1875 do 1876 sodeloval kot eden prvih slovenskih dobrovoljcev v Srbiji, Bosni in Hercegovini. Takole je zapisano: "Ko je izbruhnil v Hercegovini upor proti Turkom in se je Srbija pripravljala na vojno, je Stibel poleti 1875 odšel tja in stopil v prostovoljski zbor generala ĐorĐaStratimirovića. Ker Srbija ni začela vojne, je Stibel odšel v Bosno k četi Petra Mrkonjića (Petra KaraĐurĐevića), ki je spomladi 1876 zaradi nasprotovanja Milana Obrenovića in Avstro-Ogrske opustil vojskovanje. Zato je šel Stibel z rojakom Aleksandrom Tomanom v Hercegovino k vojvodi Miću Ljubibratiću, kjer se je odlikoval kot poročnik v četi francoskega kapetana Barbieua." O tem je nekoč novinar Toman pisal v Slovenskem narodu. Mićo Ljubibratić (Ljubovo pri Trebinju, 1839 – Beograd, 1889) je bil srbski vojvoda v Hercegovini. V bosansko-hercegovski vstaji 1875 je bil po nalogu srbske vlade eden njenih vodij. Leta 1876 je prešel v Bosno, kjer pa so ga Avstrijci ujeli. V Srbijo se je vrnil 1877 in 1882 sodeloval v hercegovsko-bokeljski vstaji. Prvi je v srbsčino prevedel koran. Zavzemal se je sicer za muslimane, za sebe pa je trdil, da je samo Hercegovec.

Ko je Srbija poleti 1876 napovedala vojno Turčiji, se je Janko Stibel vrnil v Srbijo in se v drinskem dobrovoljskem odredu bojeval na bosanski fronti. Ker je znal italijansko, je bil za nekaj časa kot tolmač dodeljen garibaldinski legiji, ki je iz Italije prišla na pomoč Srbom. Zgodba je sicer všečna, vendar ni dovolj preverjena. Nekaj podobnega je objavljeno tudi v zborniku Kladivarji (str. 22), kjer se v nadaljevanju navaja še naslednje: leta 1876 se je »Stibil vrnil domov na Goriško«, kjer so ga za 10 dni zaprli in kaznovali še s 50 goldinarji, njegovega plamtečega nacionalizma pa niso mogli zatreti. Še istega leta je »Stibil znova zapustil Gorico« ter se pridružil srbskim prostovoljcem v bojih proti Turkom.

⁵ Taviano, *Religiosita e Societa nelle Confraternite di Gorizia*

⁶ SBL *Stibel Vukasović, Janko*, str. 485

V "Soči", glasilu "Slovenskega političnega društva goriškega za brambo narodnih pravic", je bilo 18. maja 1876⁷ omenjeno, da sta "Hubmajer in Stibil maja 1876 odšla v Bosno, kjer je Hubmajer prevzel poveljstvo uporniških sil".

Miroslav Hubmajer, 1851–1910, iz Ljubljane, avstrijski rezervni podčastnik - topničar, stavec. Pridružil se je "tujski legiji", ki ji je poveljeval vojvoda Ljubibratić. Odlikoval se je kot pogumen borec in večč poveljnik in je bil pozneje izbran celo za poveljnika upornikov severne Bosne. Zatem je četoval v Črni gori in Srbiji, kjer mu je ruski general Černjajev, takratni poveljnik srbske vojske, podelil čin podporočnika. Miroslav Hubmajer je 1884 v Bukarešti skupaj z Vaso Pelagićem podpisal spomenico za balkansko-karpatško federacijo. V Beogradu je živel od 1890 do 1896, nato se je preselil Sarajevo, kjer je 1910 umrl kot arhivar deželnega muzeja. Miroslav Hubmajer bi si zaslužil vsaj skromno monografijo, saj je bil kot slovenski dobrovoljec in častnik vodja uporov v dveh deželah, Bosni in Makedoniji.

Po PSBL⁸ pa naj bi bil Janko Stibel tudi dopisnik "Soče" in "Slovenca" s psevdonimom "Vrtovinski" in "Jugosloven". Pregled vseh števil "Soče" iz leta 1876 v digitalni knjižnici Slovenije je pokazal, da so bila v skoraj vsaki številki od maja do oktobra t. l. obširna in strokovna poročila z "jugoslovanskega bojišča". Prvo je bilo objavljeno 30. junija 1876 brez podpisa, že v naslednji številki z dne 7. julija 1876 pa je sledil na prvi strani domoljuben članek z naslovom "Srbija maršira, Slovani se vesele", pa tudi slavospev knezu Milanu, "prvemu Srbu, ki bo izgnal barbarske Turke". Poročila so sledila do oktobra 1876.

Iz tega izhaja, da sta Hubmajer in Janko Stibel odšla med dobrovoljce v Srbijo in Bosno šele maja 1876, kar pomeni, da pisanje SBL o delovanju Janka Stibela od maja 1875 do maja 1876 ni povsem točno. V časopisu Slovenec od maja do decembra 1876 so redno objavljali poročila z "jugoslovanskega bojišča", vendar brez omembe vira, razen 27. julija 1876, ko je neki "Gorjanec" napisal uvodnik z naslovom "Zvižaje in laži", v katerem razkriva, da Turki lažejo v svojih poročilih ne samo z bojišča, temveč tudi sicer.

Tudi "Slovenski narod" je oktobra in novembra 1875 nekajkrat poročal o odnosih med Turki in Srbi ter Črnogorci. Dne 26. novembra 1875 je bilo objavljeno, da je "Hubmajer v soboto zapustil Ljubljano in se vrnil v Bosno." "Soča" je maja 1876 poročala, da je Hubmajer ponovno odšel v Bosno.

V nadaljevanju sledi opis kariere Janka Stibela v srbski vojski. Vanjo je bil sprejet⁹ 10. aprila 1876 in je dobil čin vodnika (narednika), potem pa je napredoval v naslednje čine: podporočnik 6. januarja 1878, poročnik 2. aprila 1883, kapetan 2. razreda 22. februarja 1888, kapetan 1. razreda 31. maja 1894, major 1. maja 1898, podpolkovnik? (verjetno preskočil), polkovnik 29. junija 1912.

Sodeloval je v vojnah:

- 1875 v uporu proti Turkom, 83. pehotni polk, bil ranjen;
- 1876–1878 v bojih proti Turkom na Drini kot dobrovoljec v enotah pod poveljstvom poročnika Pavla Jurišića in generala Ranka Alimpića;
- 1885–1886 v srbsko-turški vojni, ranjen pri Slivnici;
- 1912–1913 v 1. in 2. balkanski vojni (srbsko-turška vojna) v sestavi srbskega vrhovnega poveljstva v Skopju, od 4. novembra 1913 glavni poveljnik srbskega orožništva;
- 1914–1918 v 1. svetovni vojni kot glavni poveljnik srbskega orožništva.

⁷ Digitalna verzija "Soča", 18. maja 1876

⁸ PSBL Stibel - Vukasović, Janko, str. 466-467.

⁹ VA RSr Beograd Vukasović (Anton), Janko, kadrovski dosje, škatla 2005/564

Podeljena so mu bila naslednja odlikovanja:

- srebrna medalja za pogum kot dobrovoljcu v bojih proti Turkom,
- zlata medalja Miloša Obilića za pogum kot dobrovoljcu v bojih proti Turkom,
- takovski križ VI. stopnje kot dobrovoljcu v bojih proti Turkom,
- takovski križ V. stopnje kot dobrovoljcu v bojih proti Turkom,
- red belega orla IV. stopnje,
- red belega orla II. stopnje,
- zlata medalja kralja Petra I. za prizadevno službovanje 1913,
- KaraĐrĐeva zvezda III. stopnje,
- KaraĐrĐeva zvezda II. stopnje,
- spomenice vseh treh vojn in
- albanska spomenica.

Opravljal je naslednje poveljniške dolžnosti:

- od 18. januarja 1878 vodnik (narednik) v Čuprijski brigadi;
- od 5. avgusta 1878 vodnik (narednik) v 5. bataljonu v Nišu, zatem v 12. polku v Prokuplju;
- od 30. oktobra 1879 do 1. aprila 1883 vodnik (narednik) v 6. bataljonu v Beogradu (1881 rojen sin Milan);
- od 1. aprila 1883 do 18. aprila 1886 kot vodnik in poveljnik 11. čete v 12. pehotnem polku;
- od 18. aprila 1886 do 20. aprila 1889 poveljnik čete v 5. bataljonu v Beogradu (1887 rojena hčerka Jelena);
- od 20. aprila 1889 do 18. septembra 1892 poveljnik 5. bataljona v Pirotu (1891 rojen sin, ime neznano, doktor prava, umrl 1922);
- od 18. septembra 1892 do 26. aprila 1896 poveljnik 5. gardnega bataljona v Zaječarju (1893 rojen sin Pavle);
- od 26. aprila 1896 do 30. aprila poveljnik 1. polka v Slavonski Požegi;
- od 30. aprila 1897 do 8. julija 1897 poveljnik 5. polka okrožnega poveljstva v Pirotu;
- od 8. julija 1897 do 25. aprila 1904 poveljnik 4. polka okrožnega poveljstva v Pirotu;
- od 25. aprila 1904 do 12. oktobra 1908 poveljnik srbskega orožništva;
- od 12. oktobra 1908 do 2. februarja 1909 kot podpolkovnik poveljnik 4. polka "Stevana Nemanje" v Slavonski Požegi;
- od 2. februarja 1909 do 18. septembra 1909 poveljnik mesta Kladova;
- od 18. septembra 1909 do 5. marca 1910 poveljnik prištabne enote vrhovnega poveljstva, od 5. marca 1910 do 10. aprila 1912 poveljnik 13. polka;
- od 10. aprila 1912 do 18. septembra 1912 pomočnik poveljnika Donavske divizije; od 18. septembra 1912 do 1. aprila 1913 poveljnik nastanitve (komande stana) srbskega vrhovnega poveljstva;
- od 1. aprila 1913 do 10. januarja 1919 glavni poveljnik srbskega orožništva;
- od 10. januarja 1919 do 10. septembra 1919 vršilec dolžnosti pomočnika poveljnika Dravske divizije,
- od 1. maja 1920 pomočnik poveljnika Dravske divizije v Ljubljani.

Predstavljeni uradni podatki povsem jasno potrjujejo, da se je Janko Stibel kot vojni dezertar in narednik avstro-ogrsko vojne mornarice že leta 1875 pridružil slovenskim dobrovoljcem, ki so hoteli na pomoč srbskim bratom v Bosni in Hercegovini, pozneje pa v Srbiji v bojih proti turški tiraniji. Iz kadrovskega dosjeja, ki se nahaja v arhivu VKS in VKJ, je razvidno, da je bil 10. aprila 1876 sprejet v redno srbsko vojsko kot vodnik (narednik), po končani srbsko-turški vojni (1876–1877) pa je kot podčastnik in častnik služil v raznih srbskih krajih.

Po stari vojaški tradiciji, tudi srbski, so napredovali samo najpogumnejši. Ko je kot dobrovoljec leta 1876 prejel srebrno medaljo za pogum, je bil kot vodnik (narednik) sprejet v redno srbsko

vojsko. Ko pa je nato prejel še zlato Obilićevo medaljo za pogum, je 1879 postal častnik, saj je bil povišan v podporočnika! Sodeloval je v srbsko-bolgarski vojni (1885) in bil v bitki pri Slivnici (od 17. do 19. novembra 1885) hudo ranjen. Prejel je takovski križ in nato do balkanskih vojn 1912 napredoval do bataljonskega in polkovnega poveljnika.

Kdaj in po kom je Janko Stibel kot dezertir iz AOV prevzel novi priimek (Vukasović) ni natančno znano, vsekakor pa je to storil ob sprejemu v redno srbsko vojsko 1876, ker se tudi kadrovske dosje glasi na Janka Vukasovića. To je gotovo storil zaradi osebne varnosti, saj so avstro-ogrskimi oblasti sodno preganjale vse svoje podanike, ki so odhajali v Srbijo kot prostovoljci, zlasti pa tiste, ki so dezertirali iz avstro-ogrskimi vojske.

Janko Vukasović je bil poročen z Jeleno, hčerjo pruskega častnika Pavla Schturma - Jurišića (Zgorčele, Lužice, 1848 – Beograd, 1922), poveljnika Timoškega polka v Zaječarju. Pavel Šturm - Jurišić je bil po rodu lužički Srb, najprej predavatelj v vojaški akademiji v Beogradu, potem pa srbski dobrovoljec in 1876 poveljnik Dobrovoljskega odreda. Junija 1876 je bil sprejet v redno srbsko vojsko, 1885 je postal poveljnik polka, pozneje poveljnik divizije in nazadnje poveljnik 3. armade. Upokojil se je leta 1921 kot general VKJ.

Takratni major Pavle Jurišić je Janka Vukasovića zelo cenil ne le kot častnika, temveč tudi kot človeka, saj je le-ta postal njegov zet. V kadrovske dosjeje je sicer kot soproga Janka Vukasovića navedena Emilija Ragina Rorinova, kar je očitno prikrito ime za pravo soprogo Jeleno in obenem tudi dokaz, kako so vojaški dezertirji skrbeli ne samo za svojo varnost, temveč tudi za varnost družine (v Ljubljani je bila prijavljena kot Emilija roj. Rach). Zato tudi niso navedena imena štirih otrok, ki so bili rojeni 1881 (Milan), 1887 (Jelena), 1891 in 1897, kar pa verjetno ni točno, saj je bil najmlajši Pavel rojen 1893. Četrtega, doktorja prava, ki je umrl 1922 v Franciji, nismo uspeli identificirati.

Ob izbruhu 1. svetovne vojne je s svojimi orožniki od 28. do 30. julija pogumno branil Beograd. Leta 1915 se je s srbsko vojsko in narodom umaknil skozi Albanijo na Krf. Adam Sarđoč je zapisal¹⁰, da je »polkovnik Janko Stibel Vukasović izredno skrbel za slovenske rojake – bil je kot njihov skrbni oče«. Reševal jih je tudi na poti prek albanskih planin. Ernest Krulej¹¹ pa je navedel, da je bil »polkovnik Janko S. Vukasović poveljnik Skadra«, ko se je tam na kratko zadrževal kralj Peter I., regent Aleksander pa tudi celotna srbska vlada in Vrhovno poveljstvo.

Na solunski fronti je Pavel Vukasović poveljeval orožnikom. V zborniku Kladivarji je objavljena tudi fotografija s skupino slovenskih častnikov – dobrovoljcev v Mikri, Grčija, 1918. Tudi podporočnik Janko Kos, začetnik jugoslovanskega preporoda, je 1. marca 1918 v Solunu srečal svojega »prijatelja polkovnika Janka Vukasovića«¹².

Januarja 1919 je bil polkovnik Janko Vukasović premeščen v Ljubljano kot vršilec dolžnosti oz. pomočnik poveljnika Dravske divizije, generala Krste Smiljanića. S soprogo Jeleno sta stanovala pri prijatelju dr. Ivanu Orađnu, znanem slovenskem dobrovoljcu v Srbiji. Maja 1921 je bil upokojen, vendar ni bil povišan v čin generalmajorja, ker je prekoračil starostno mejo 70 let. Po upokojitvi je nekaj časa živel pri hčerki Jeleni v Franciji, vendar sta se s soprogo Jeleno kmalu vrnila nazaj. Ker nista našla stanovanja v Ljubljani, sta menda živetarila v zaselku Ladije pri Medvodah.

Umrl je v Ljubljani 13. julija 1923, star 72 let, potem ko je staknil hudo pljučnico. Na izrecno željo je bil pokopan v rojstnem Vrtovinu¹³, v družinski grobnici. Soproga Jelena je nazadnje odšla k hčerki v Francijo.

Ob smrti polkovnika Janka Stibel - Vukasovića so objavljeni trije nekrologi. Prvega je že isti dan objavila tržaska *Edinost*, drugega je dan kasneje objavilo ljubljansko *Jutro*, 15. julija 1923 pa je *Slovenski narod* objavil še obširni prikaz iz živeljenja in dela polkovnika Janka Stibela - Vukasovića.

¹⁰ Kladivarji, *Skozi albansko golgoto v dobrovoljce*, str. 174

¹¹ Kladivarji, *Vse za Jugoslavijo*, str. 197

¹² Kladivarji, *Janko Kos, nekrolog*, str. 714

¹³ Tupni urad Kamnje, *dopis*, 1968

Tako smo zvedeli, da je bil polkovnik Janko Stibel Vukasović kot drugi najstarejši častnik VKJ v Sloveniji zelo popularen. Vojvoda Mišić ga je cenil kot izredno sposobnega in pogumnega častnika.

Vrtovin: grobnica Stibilj - Vukasović, 1924
(Vir: foto Lili Šinigoj, julij 2013)

Nazadnje je na domačiji v Vrtovinu št. 8 še živeła pok. Adela Stibel, vdova po moču Ketellaperju, Belgijcu in lastniku plantate kavovca v Kongu. Sedaj hiša služi za počitnice sorodnikom iz Trsta, ki vzdržujejo edino grobnico (kapelico) v Vrtovinu¹⁴. Giullia Stibel iz Trsta vzdržuje tudi zveze s potomci Jelene in Pavleta Vukasovića iz Francije.

V SBL¹⁵ je navedeno: "Janko Stibel Vukasović je najpomembnejši med slovenskimi prostovoljci, ki jih je navdušenje za slovanstvo in jugoslovansko misel v 70-ih letih pripeljalo na balkanska bojišča. Čeprav je ostal v Srbiji, ni pretrgal zvez s Slovenijo. Polkovnik Janko Stibel Vukasović je v Srbiji širil zanimanje za Slovenijo, predaval o naši preteklosti, seznanjal zlasti mladino s slovensko pesmijo. L. 1908 je s 30 srbskimi častniki organiziral izlet v Ljubljano«.

Polkovnik Janko Stibel je bil s strani avstro-ogrskega vojaškega sodišča zaradi dezerterstva dvakrat (1894 in 1917) obsojen na smrt. Zato je tudi prevzel priimek Vukasović, obenem pa je prikrival tudi vse ostale podatke za soprogo in imena otrok, pa tudi letnice rojstva so bile napačne (sinovi naj bi bili 1919 stari 38, 28 in 22 let, hčerka pa 32). Otroci so se šolali v Franciji. Drugi sin, rojen 1891 v Beogradu, ime ni znano, je menda umrl v Franciji 1921, ravno ko je doktoriral iz prava. Identificirana sta dva sinova, Milan in Pavle, pa tudi hčerka Jelena.

Iz Źupnije Kamnje – Vrtovin sva pridobila še naslednje tri dokumente – fotokopije cerkvenih matrikul: podatke o rojstvu in smrti Janka Stibiela, kakor tudi kopijo iz Status Animarum (druŹinske knjige) za rodbino Stibel v Vrtovinu.

¹⁴ Genealogija, *Rodbinska veja Stibelov iz Vrtovin*

¹⁵ SBL, *Stibel - Vukasović, Janko*, str. 485

Matrikule župnije Kamnje (elektronski skenirano nov. 2013)

DK (Družinska knjiga) II, Vrtovin 1764-1858

MK (Mrliška knjiga) za Ž Kamnje 1852-1929, Vrtovin 111 (prej 5)

DK (Družinska knjiga) III Skrilje-Vrtovin 1858-1900

Milan Vukasović, basnopisec – najstareši sin

Milan Vukasović (22. 1. 1882, Beograd – 20. 9 1970, Pariz) je znani srbski pisatelj, pesnik in dramaturg.

V slovenskem in srbskem Cobissu je evidentirano nekaj njegovih člankov in književnih del (Basne, Sto basni, Moj gavran, Muzika vremena, Lutanja, Naša kuća itd). Ljubljanski zvon je t e leta 1911 v svojih književnih poročilih omenjal Milana Vukasovića, ko je v svoji 6. številki na str. 93 kritik Fr. Albreht zapisal, da je »mladi srbski pisatelj« izdal v Beogradu »Basne« in ga tudi pohvalil. Leta 1925 pa je A. Debeljak prav tako v Ljubljanskem zvonu, ob izdaji Vukasovićeve knjige »Kroz život«, istega predstavil »... kot sina goriškega rojaka Stibil - Vukasovića, čigar posamezni spisi so najprej zagledali beli dan v francoščini«.

Jelena Vukasović, hčerka

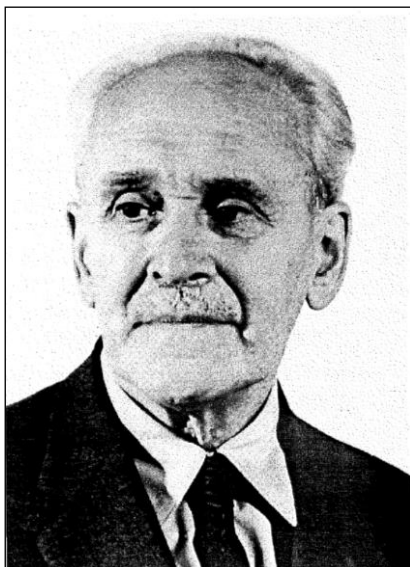
Iz vojaškega dosjeja se je vedelo, da je polkovnik Vukasović imel tudi hčerko, rojeno 1887 ali 1889 v Beogradu. Njeno ime – Jelka (Jelena), je posredovala Giullia Stibiel iz Trsta, sorodnica in zdajšnja skrbnica grobnice v Vrtovinu.

V zborniku o zgodovini Vrtovina pa je tudi zabeleženo, da je Jelena Vukasović iz Beograda v goriški *Soči*¹⁶ objavila članek z naslovom *Slovenska dekleta v Srbijo, mesto v Aleksandrijo!*, v katerem je domoljubno pozivala primorske »aleksandrinke«, naj se namesto v daljni Egipt odpravijo v Srbijo. Namreč, po obisku v očetovem rojstnem kraju je zvedela tudi za žalostno usodo primorskih deklet, ki so morale zaradi zaslužka na pot v daljni in tuji Egipt. Domislila se je, da naj bi raje prihajale v Srbijo, kjer bi živele v krogu »bratskih srbskih sestric«. V Srbiji je delovala tudi organizacija »Kolo Srbskih Sestara«, ki jo je vodila soproga divizijskega generala Teodosija Lukovića. Nagovarjala je Primorke, naj v Gorici ustanovijo nekakšen komite, ki bi organiziral odhod primorskih deklet v Srbijo.

Iz spominov Andreja Gabrščka, urednika goriške *Soče*¹⁷, izvemo, da je z Jankom Stibelom - Vukasovićem vzdrževal tesne pisne stike vse do 1912, ko je na sokolskem zletu v Pragi vodil četo pripadnikov srbskega Sokola skupaj z vojaško godbo in požel ogromne simpatije sodelujočih. Andrej Gabršček tudi navaja, da so avstrijske vojaške oblasti sicer res iskale nekega Johana Stibiela, rojenega 1849 v Vrtovinu, ki naj bi že 1869 dezertiral iz avstrijske vojske, vendar je sam kot pripri vojak v Pulju 1917 prepričal preiskovalnega sodnika, Čeha po narodnosti, da so podatki netočni (napačni) in tako sodišče sploh ni izreklo smrtne obsodbe nad Jankom Stibelom - Vukasovićem.

Iz nekrologov ob smrti polkovnika Janka Stibel - Vukasovića pa smo tudi zvedeli, da je bila njegova hčerka Jelena omožena in je živel v Marseillu, Francija.

Akademik dr. Pavle Vukasović - življenje in delo¹⁸

Akademik dr. Pavle Vukasović, Beograd, 1970
(Vir. Google, slike)

Pavle Vukasović se je rodil 15. junija 1893 v Zaječarju, v Srbiji. Krščen je bil v pravoslavni cerkvi, kot oče je naveden Janko Vukasović, pehotni kapetan I. razreda na službi v 5. gardnem polku

¹⁶ Vukasović - Štibel, *Slovenska dekleta v Srbijo, mesto v Aleksandrijo!*, Soča, 13. 9. 1913

¹⁷ Gabršček, *Spomini*, Slovenski narod 1933

¹⁸ Čamprag: *Pavle Vukasović (1893–1973)*, *Letopis SANU*, str. 403-438

v Zaječarju. Za mater je navedeno samo ime Jelena, brez dekliškega priimka. Osnovno šolo je obiskoval v Požarevcu, gimnazijo pa v Beogradu, kjer je 1912 tudi maturiral.

Kot sin srbskega častnika je bil od zgodnjih let svojega življenja vzgajan v duhu srbskega patriotizma in rodoljublja. Predvideni študij sta prekinili balkanski vojni 1912–1913, kjer je sodeloval kot prostovoljec bolničar. Nato je odšel na študij v Francijo, kjer je na univerzi v Nancyju dokončal prvi letnik medicine. Ob izbruhu 1. svetovne vojne se je nemudoma vrnil v domovino in bil medicinec v sanitetnih enotah srbske vojske. Bil je tudi udeleženec umika prek Albanije na otok Krk, za kar je prejel albansko spomenico¹⁹.

S solunske fronte je bil marca 1918 poslan v Francijo, da nadaljuje študij medicine, vendar ga ni dokončal. Leta 1921 je bil kot štipendist ponovno poslan v Francijo, kjer je končal študij agronomije na agronomskem inštitutu univerze v Toulousseu in postal inženir agronomije. Hkrati je študiral v biološki skupini filozofske fakultete iste univerze, kjer je l. 1922 dosegel diplomu "licencié ès sciences". V letih 1921–1924 je bil asistent na katedri za zoologijo omenjene fakultete, kjer je hkrati pripravljala disertacijo z naslovom Contribution a l'étude de l'Eudemis (*Polychrosis botrana* Schiff.), de la Pyrale de la Vigne (*Oenophthera pilleriana* Schiff.) et de leurs parasites." Zagovarjal jo je l. 1924 in dobil naziv doktorja zoologije, "docteur ès sciences (zoologie)". Kot asistent je dve leti delal na področju hidrobiologije, kjer je dobil diplomu iz hidrobiologije in ribištva. L. 1924 je v Parizu opravil še strokovni izpit iz parazitologije.

Po vrnitvi v domovino je l. septembra 1924 dobil službo na kmetijskem ministrstvu kot agronom-pripravnik v oddelku za sadjarstvo in vinogradništvo, kjer je vso skrb namenil raziskavam škodljivih in koristnih žuželk in kriptogamskih boleznih, ki se pojavljajo na vinski trti in sadnem drevju kot tudi na drugih posevkih; obenem je izvajal program znanstvenega raziskovanja in laboratorijsko preiskoval sredstva za njihovo zatiranje.

Leta 1925 je bil izbran za asistenta na agronomski fakulteti v Beogradu, na katedri za sadjarstvo in vinogradništvo, vendar zaradi pomanjkanja proračunskih sredstev do namestitve ni prišlo. Da bi pa vendarle lahko nadaljeval znanstveno delo, so ga l. 1926 predstavili v resor ministrstva za socialno politiko in narodno zdravje kot biologa v centralni higienski zavod v Beogradu, kjer je najprej vodil fitopatološki, od l. 1936 pa še parazitološki oddelek.

Med nemško okupacijo je nadaljeval s svojim raziskovalnim delom, toda strokovnih dognanj in znanstvenih izsledkov ni objavljal. Po koncu 2. svetovne vojne je bil premeščen na zvezni epidemiološki in nato na zvezni higienski inštitut kot predstojnik oddelka.

Septembra 1947 ga je agronomsko-gozdarska fakulteta v Skopju izvolila za rednega profesorja in v. d. dekana, vendar zaradi neznanja makedonščine ponujene službe ni sprejel in je nadaljeval svoje delo na zveznem higienskem inštitutu.

Ob ustanovitvi agronomske fakultete v Novem Sadu je bil 27. septembra 1954 izbran za rednega profesorja zoologije in entomologije. Na tej fakulteti je poučeval vse do 31. decembra 1963, ko se je v starosti 70 let upokojil.

Poleg svoje redne službe je bil honorarni sodelavec več znanstvenih ustanov. Tako je bil honorarni kustos »Prirodnjačkog muzeja Srpske zemlje« v Beogradu, kot višji znanstveni sodelavec je honorarno delal v Inštitutu za ekologijo Srbske akademije znanosti in umetnosti v Beogradu, kjer je vodil tudi skupino za proučevanje entomofavne Srbije. Od 1954 je bil tudi zunanji sodelavec higienskega inštituta oz. Zavoda za zdravstveno varstvo SR Srbije, kjer je imel na voljo svoj laboratorij. Med bivanjem v Novem Sadu je imel svojo raziskovalno skupino tudi na tamkajšnji naravoslovni fakulteti.

Dopisni član Srbske akademije znanosti in umetnosti je postal 16. decembra 1965, njen redni član pa 27. aprila 1972. Pavle Vukasović je po vrnitvi iz Francije v domovino ves čas živel v Beogradu, tudi zadnjih deset let, ko je delal kot profesor na agronomski fakulteti v Novem Sadu.

Umrli je v Beogradu 21. novembra 1973, kjer je tudi pokopan.

¹⁹ Nedok, Beograd, *elektronsko pismo MFK*, decembra 1912.

Podatkov o osebnem življenju Pavleta Vukasovića skorajda ni. Tudi on je upošteval očetovo navodilo, naj skrbi za osebno varnost in varnost svoje družine. Skromne fragmente je drugemu avtorju posredoval akademik prof. dr. Dušan Čamprag²⁰.

Pavle Vukasović je bil poročen s Francozinjo Henrietto, s katero se je spoznal med študijem v Franciji. Njun zakon je trajal 50 let. Imela sta sina Jacquesa, ki je bil rojen l. 1925. Po koncu 2. svetovne vojne je študiral medicino v Franciji in delal kot zdravnik v St. Dennisu blizu Pariza. Soproga Henrietta se je po močevi smrti l. 1973 vrnila v Francijo in je živela v istem kraju, vendar ne skupaj s sinom in njegovo družino.

Med študijem v Franciji je Pavle obiskoval svojega očeta, ko je le-ta služboval v Ljubljani, od 1919 pa vse do smrti 1923. Tudi pozneje je prihajal na počitnice v Slovenijo in obiskoval očetov grob. Obiskoval je tudi svojo sestrično Giulio Stibel v Trstu, še živelo vnukinjo očetovega brata Hinka Stibiela (1866–1934), podjetnika in domoljuba.

Vukasovićevo na široko zastavljeno znanstveno raziskovalno dejavnost bomo prikazali zgolj okvirno. V grobem je zajemala aplikativno entomologijo gojenih rastlin in medicinsko entomologijo, predvsem malariologijo. Na prvem področju ga lahko v mednarodnem merilu štejemo za enega prvih raziskovalcev entomopatogenih parazitov, na katerih temelji zdaj dokaj uveljavljeno biotično zatiranje škodljivcev gojenih rastlin. Začetek teh raziskav sega v leto 1924, prvi rezultati so bili zajeti v njegovi doktorski disertaciji. Objavil je kar 130 znanstvenih razprav, od tega 58 v uglednih tujih znanstvenih revijah, predvsem francoskih. Ker njegovih znanstvenih razprav ne moremo podrobno prikazati, bomo navedli samo naslove znanstvenih revij, kjer so bile objavljene: *Compte rendu de l'Academie des Sciences, Paris*; *Annales des Épyphyties, Paris*; *Bulletin biologique de la France et de la Belgique, Paris*; *Bulletin de la Société zoologique de France, Paris*; *Annales de la Société zoologique de France, Paris*; *Annales de la Société entomologique de France, Paris*; *Bulletin de la Société entomologique de France, Paris*; *Bulletin de la Société d'Histoire naturelle de Toulouse*; *Bulletin de la Société Linnéenne de Lyon*; *Comptes rendus de la Société de Biologie, Paris*; *Revue de la Zoologie agricole et appliquée, Bordeaux*; *Revue de la pathologie végétales et d'Entomologie agricole, Paris*; *la Feuille des Naturalistes, Paris*; *La Semaine de Hopistaux, Paris*; *Thèse du doctorat es Sciences, Toulouse*; *J. stored Prod. Res., New York*; *Pedobiologia, Jena*, ter zborniki referatov entomoloških, agrikulturnih in hortikulturnih kongresov v Amsterdamu, Berlinu, Bukarešti, Dresdenu, Kreuznachu, Parizu in Rimu. V domačih (srbskih) znanstvenih publikacijah je objavil 72 del.

Iz drugega področja medicinske entomologije je objavljala dela o najpomembnejšem prenašalcu malarije v južnih delih tedanje države, komarju (*Anopheles maculipennis*). O tem in drugih insektih je objavil 10 del. Na tem področju je dosegel tudi aplikativne rezultate, tako da je malarija začela izginevati iz omenjenih pokrajin.

Pavle Vukasović je poleg raziskovalnega dela intenzivno sodeloval tudi v agronomski in medicinski stroki, tako pri neposrednem reševanju perečih problemov, kakor tudi kot pisec strokovnih knjig. Skupno je objavil 28 večjih in manjših samostojnih strokovnih publikacij, nekatere tudi v soavtorstvu, 26 recenzij in več kot 500 člankov v strokovnih revijah in časopisih.

Čeprav je bil le zadnjih deset let pred upokojitvijo zaposlen kot univerzitetni profesor, je ves svoj raziskovalni vek deloval tudi na pedagoškem področju, delno na fakulteti, v gimnazijah, kot organizator samostojnih tečajev različnih tematik in številnih predavanj na področju aplikativne in medicinske entomologije. Bil je izjemen univerzitetni pedagog. Bil je tudi odličen mentor 10 doktorandom. To sicer ni prav veliko, toda v njegovem času pridobivanje višjih akademskih stopenj še ni bilo tako pogosto, kakor je zdaj. Za svoja učna predmeta je izdal več obsežnih skript.

Za svoje bogato delo je Pavle Vukasović dobil več priznanj. Članstvo v Srbski akademiji znanosti in umetnosti smo že omenili. Za knjigo *Najpogostejši škodljivci našega sadnega drevja* je l.

²⁰ Čamprag, zasebno pismo drugemu avtorju, 2012

1933 dobil posebno nagrado Srbske akademije znanosti in umetnosti. L. 1938 je dobil red sv. Save IV. stopnje, l. 1947 denarno nagrado Zveznega ministrstva za kmetijstvo in gozdarstvo, l. 1955 red dela II. stopnje. L. 1963 je za tiviljenjsko delo dobil največjo (Sedmojuljsko) nagrado v SR Srbiji. Inštitut za varstvo rastlin agronomske fakultete v Novem Sadu so po njegovi smrti preimenovali v Inštitut za varstvo rastlin "Dr. Pavle Vukasović".

T. Stojanović je v nekrologu (1974) zapisal naslednje: "Prof. Vukasović je bil priljubljen v vsakem okolju, kjer je deloval. Vedno skromen in tih, pozoren do vseh, s katerimi je prišel v stik je osvajal vse s svojo plemenitostjo in pripravljenostjo za vsakršno pomoč. Njegovo besede, ki jih je izrekel z blagim tonom, so vsi vedno pozorno poslušali. V krogu svojih najbližjih sodelavcev ostaja v spominu kot človek, ki se ni znal razjeziti, nikoli ni nikomur ničesar očital, imel pa je razumevanje za vsakega".